

Språkskiftet – En "frivillig" tvang

Den allvitende ekspert Oddmund Enoksen er i Sárgat 07.02.2025 ute for å belære oss om "sjøsamenenes overgang til norsk". Dette er et ledd i hans evige kampanje for å bevise at samer aldri har vært diskriminert eller undertrykt i Norge. Nå forsøker han seg på at det ikke var fornorskingspolitikken som gjorde at sjøsamer skifta språk til norsk.

Som sannhetsvitne bruker han her Anton Hoems bok "Makt og kunnskap" fra 1970-tallet. Å bruke Hoems bok på denne måten er en hån mot en som gjorde en kjempeinnsats for å dokumentere virkningene av fornorskingspolitikken og som betydde svært mye for oppbygginga av samisk skole. Dessverre har Anton Hoem gått bort for noen år siden, så han kan ikke lenger forsvare seg sjøl. Jeg må derfor gjøre et forsøk, som en av dem som har lært mye av Hoem. Boka som Enoksen viser til er ingen analyse av fornorskingspolitikken, men et pedagogisk studium av hvordan samisktalende elever tapte skolekunnskap av at undervisningen var på et språk de beherska dårlig. Å bruke denne boka som bevis på noe som faktisk ikke er bokas tema, kan ikke kalles annet enn uredelig.

I motsetning til den 50 år gamle boka som Enoksen trekker fram, skreiv Hoem på sine eldre dager et stort verk som faktisk handler om fornorskingspolitikken, *Fra noaidiens verden til forskerens – misjon, kunnskap og modernisering i sameland 1715-2007*.

Undertegna hadde gleden av å ha mange samtaler med Anton Hoem under arbeidet med Samisk skolehistorie. Det verket handla i stor grad om fornorskingspolitikken og jeg hørte aldri slike meninger fra Hoem som Enoksen her tillegger han.

Det som står fast, og som Enoksen ikke kan nekte for, er at norske myndigheter i vel et hundre år hadde som prinsipiell og praktisk politikk at samisk og kvensk språk skulle utryddes i Norge og at landet skulle bli enspråklig norsktalende. Argumentasjonen for dette varierte, men målet var klart. Når foreldre slutta å snakke samisk til sine barn, var det i samsvar med myndighetenes ønske. De ønska at alle samer skulle gjøre dette, også i Indre Finnmark, der det var vanskeligere for fornorskingen å slå gjennom. Som middel til å gjennomføre språkskiftet blei det satt inn ei rekke midler, som avskaffing av samisk og kvensk språk i lærerutdanninga, slutt på friplassene for samiske og kvenske lærerstudenter, slutt på trykking av bøker på samisk, instruks for lærere om å bare bruke norsk i undervisninga, tilleggsbetaling til lærere for å drive effektiv fornorsking, internat med bare norsktalende betjening, osv. osv. Mange iherdige lærere gikk i tillegg ut over dette, og straffa elever for å snakke samisk, og de gikk direkte på foreldrene for å presse dem til å snakke norsk til barna. Presset var enormt og det var knapt noen som klarte å stå imot. I tillegg til dette kom så den generelle samfunnsutviklinga med mer og mer kontakt med norskspråklige miljø, som gjorde at foreldra etter hvert beherska norsk bedre. Det gjorde at det blei et aktuelt alternativ for dem å bruke det språket storsamfunnet ønska. I reindriftsmiljø, særlig i Finnmark var det ikke like aktuelt.

Det er klart at både modernisering, innflytting av nordmenn i samiske områder, sentralisering og blanda ekteskap var faktorer som styrka språkskiftet. Men vi kommer ikke bort fra at språkskiftet var en ønska politikk fra myndighetene og at det blei brukt undertrykkende og diskriminerende midler for å gjennomføre dette.

Enoksens mål er å knuse reindrifta, rive ned alt av samiske retter og åpne for å bygge ut vindkraft, vannkraft og gruver overalt. Forvrenginga av historia om fornorskinga er en del av denne kampanjen.

Svein Lund
hovedredaktør Samisk skolehistorie